

Ko sem te dni pregledoval stare spise svoje domače hiše, najdem na svoje veliko začudenje, a ne na manj veliko veselje med papirji tudi eno teh slik. Zagotovljen sem, da bom vzlasti mlajšim bralcem „Novic“ gotovo vstregel s tem, da jim podobo nekoliko popišem.

Glava cesarjeva počiva na posteljni blazini; oči mu niso še popolnoma zatisnjene; — raz mrtvega obličja bere se nekak nadzemsk mir; — prsa zakrita so z odejo. Tik pod to sliko se nahaja druga, manjša. Na dragoceni blazini sta križem položena: žezlo in lavorova mladika; nad njima stoji cesarsko-avstrijska krona. Spodaj je napis:

„*Franz I. Nach dem Tode*“ (to je, po smrti).

Ob stranéh spodnje slike je napisan nemški in slovenski cesarjeve poslednje volje §. 14., kar nam jasno svedoči, da so na cesarjevem dvoru uže takrat čislali jezikovo ravnopravnost.

Slovenski se ta §. glasi tako-le, in sicer na levi strani: „§. 14. Ljubézen mojo sporočim podložnikom mojim. Vupam, de bom per Bogu mogel zá nje moliti, ino jih opominjam, de bodo zvésti ino véрни pravimu naslédniku mojimu, kakor so meni bili v dnéh dobrih ino hudih.“

Na desni strani pa stoji zapisano: „Vérni armádi moji perserčno zahválím za službe, ktire mi je skazala ino zderžala tron moj. Opominjam jo, de bi toisto vérnost in zvestobo védno skazala naslédniku mojimu. Vsim služábníkam, ki so mi dobro služili, s tim zahválím“. — Ginljive besede, čeravno ne v čisti slovenščini, res so to, ki morejo presuniti človeku srce, in katere pričajo, kako preblaga čutja je gojil cesar Franc I. za ljudstvo svoje.

Jos. Levičnik.

Nekaterih današnjih národov ženitovanjski običaji.

8 kultur-historiških obrazcev.

Spisal L. Gojko.

V.

Estonci.

Estonec v evropski Rusiji tudi sè žganjem snubi. Če Estonec roditeljema pošlje rakije (žganja), znata, da snubi hčer, in če roditelja pokusita žganje, znači to, da dovoljujeta. Vendar pa to še ni dovolj, temuč ta, ki se hoče oženiti, mora kako starko poslati k roditeljema, a ta starka povpraša, kaj menita oče in mati, ali omožita hčer ali ne.

Po tej pozvedbi gresta dva snubca v nevestino hišo in razodeneta, da se jima je izgubilo govedče, pa da ga iščeta, in še le po nekotikem razgovoru povesta, za kaj prav za prav sta prišla, in roditeljema in dekliču ponudita rakije. Če le-ti nočejo piti paljenke, znači to, da ne dovolijo ženitbe, če pa se ne branijo žgoče pijače, začno vsi pokušati in piti jo.

Če torej roditelja sprejmeta ponudbo, naposled ženin pride sam in sè seboj prinese rakije in darov. Trikrat mora piti, a nobenkrat brezi paljenke ne; a če kasneje zdaj pa zdaj ženin pride k nevesti, nobenkrat ni brezi žganja, ki ga ta ljud jako rad uživa. Če pa se ženin skuja, ne dobí darov nazaj, prejete darove pa po dvakrat vrni.

Dva ali tri tedne po zaroki ženitujejo Estonci, ki to slovesnost vselej prično v nevestini hiši, končajo pa pod ženino streho. Jela in pila jim ne sme manjkati: svatbena miza se kar šibi pod mrzlimi jestvinami, polna je kruha, surovega masla, prekajenega in drugega mesa, nekakih kolačev itd.

Prvega svatbenega dne ženin sè svojimi svati vred pride na nevestin dom na večer. Glasnik (vodja), okrašen z vrsto samih trakov, v roci drži gol meč — ta je prvi na potu, za vodjo stopa ženin, spremlja ga oženjen moški: oba sta kakor glasnik, okrašena z vrsto trakov; drugi svatje idejo za ženinom in njegovim spremnikom. Ko pridejo do nevestinega doma, mora ženin trikrat iti okrog hiše in po strehi mahati, in če hoče, da se prikupi svatom, mora nekoliko plačati. To je nekak spomin na tiste davne čase, ko so neveste še unašali.

V nevestinem sprevodu je dever (brautführer) z materjo (brautmutter) vred, pa nekoliko ženskih. Te ženske pojó pesen, ki je imé jej „Kasikad“; tako jo imenujejo največ zato, ker v njej nahajaš besedi: „kasike kanike“, to je: krasna mačica. Neveste je sram, zato se skrije, ko pride ženin; opasana je s pasom. Pa poiščejo jo in začno plesati. Po plesi sedejo za mizo in jedó juho, mesó in pečenje. Nevesta obleče volneno obleko, ki jo takoj po zaroki obesijo jej na glavo ob licih, starejšina pa jej z eno roko zasloni usta, z eno pa nekoliko koscev jedi vtakne va-nja.

Ko se najedó, ženin pohodi svojo in nevestino žlico in zdrobí na kosce, menda zato, da bi s tem činom oplasil in pregnal čaralnice (copernice).

Ženin in pa najodličnejši svatje imajo zmerom, tudi ko plešejo, gol meč v roci, če pa kateri njih odide iz sobe, vereje in prag pokriža z mečem, kar je skoro gotovo spomin na tiste davne čase, ko so unašali neveste.

Navado imajo, da vso noč plešejo, jedó in pijó, zjutraj pa na ženinov dom odpeljejo in slovesno sprejmo nevesto, ki jo pelje brat ali kedó drug namesti njega; a za nevesto se pomiče voz, naložen s kovčegi in z nekotikimi steklenicami pijače, časi tudi roditelja gresta za hčerjo. Nevesto pripeljejo domov in tó mora sesti bratu v naročje, zato da jo očepijo (behauben). Ženin, starejšina in glasnik plešejo okrog nje in vsak svoj gol meč drži v rokah. Posadé jej dete v naročje, temu detetu mora podariti dvojico nogavic. Eden izmed moških jej pripaše zastor, izmed odličnejših ženskih ena pa jej na glavo dene dolgo čepko (haube) in podarí potrebnih robcev. Pevke zapojó in na vso moč pojó ženitovanjske pesni, nevesta vsakemu izmed svatov podá kos kruha sè surovim maslom vred. Po vsem tem obredji pa začnejo zopet jesti in piti, pa plesati.

Zvečer nevesta sè starešinino pomočjo svatom razdaje darila, ki jih v cajni nosita od gosta do gosta. Le-ta darila so pasovi, nogavice, košulje, rokavice itd. Starešina v to cajno meče novce, ki so nevesti nadarek. Vsak gost obljubi, da bode dal panj bučel, ovco ali kaj družega, pa so tudi verni svojim obljubam. Po nekaterih krajih ženske pojoč raznašajo pivo, zmešano z medom, in napajajo goste z njo; tudi o takih prilikah darove poberajo nevesti.

Po teh običajih ženina in nevesto odpeljejo v govedjo stajo. Ko nevesta zjutraj vstane, mora na ležišči popustiti kakov dar. Potlej jo vodijo po hiši okrog in mora prevzeti gospodinjstvo; nje prvo delo je to, da peči omete.

Mnogovrstne novice.

* *Kmetovalcem, ki se hočejo preseliti v Bosno*, dovoljuje vlada jako ugodne pogoje, namreč: 1) Vsak priseljenec dobi državno podporo, da si sozida hišo, hleve in skednje. Potem dobí orodje za obdelovanje njiv in travnikov. Pašo dobi zastonj, ali sam, ali se jim več skup odloči en kos pašnikov. Svet se priseljencem posodi tako, da začnejo čez nekaj let vsako leto nekaj

plačevati za zemljo. Veliko pa to plačilo ne bo, ker se bo plačeval svet le po sedanji ceni, ki je jako nizka. Pašnika ni treba kupiti, ker bodo priseljenci pašnike zastonj dobili, in bodo še le čez nekaj let začeli nekaj najemščine plačevati za pašnike. 2) Za zidanje pohoštva dobi vsaka rodbina les zastonj. 3) Cela občina priseljencev dobi les za zidanje cerkve in šole zastonj. 4) Priseljenci so deset let vseh davkov prosti, če ni bil tisti svet, kamor so se naselili, uže prej davku podvržen. 5) Tudi priseljenci, ki se zraven kmetijstva pečajo še s kako obrtnijo, so deset let davka prosti, tudi od obrtnije nič ne plačajo. Če bi pa kdo svoje zemljišče takemu človeku prodal, ki ne pride v deželo, ampak kupljeno posestvo v najem dajati misli, potem se tako posestvo davku podvrže.

* *Koliko se tobaka pridelava na svetu.* Statistična poročila kažejo, da se ga med vsemi evropskimi državami največ pridelava v Rusiji, namreč 72 milijonov kilogramov na leto, — v Avstriji in na Ogerskem 61 milijonov, — v Nemčiji 29 milijonov in na Francoskem 15 milijonov. Na Laškem ga pridelajo 4 milijone, — v Rumuniji 2 milijona, — v Belgiji nekoliko čez en milijon, — v Švajci nekoliko čez pol milijona, — v Srbiji pol milijona, — na Finskem 200.000, — v Švediji 145.000, — na Danskem 126.000 kilogramov. Vrh tega se prideluje zunaj Evrope mnogo tobaka, in sicer v severni Ameriki 290 milijonov, — v srednji Ameriki: v Mehiki, na Kubi, na Postoriku in na San Domingu, — v južni Ameriki: v Kolumbiji, v Peru-u, v Braziliji in v Ekvadoru skupaj okoli 150 milijonov kilogramov, — v Afriki: v Algiru in v Egiptu 25 milijonov kilogramov. Celi pridelek na svetu znaša tedaj nad 1000 milijonov kilogramov na leto in dan.

* *Spomlad imajo v pozni jeseni* na gornjem Avstrijskem. Iz Helmonsöd-a nad Lincom piše časnik „Linzer Volksbl.“ tako-le: Kdor pozna naše ostro podnebje, ki nam vsako leto zgodnjo zimo napravlja, se ne bode malo čudil, ako izve, da letos zdaj skoro vse drevje najlepše cvete. Livade so okinčane z najkrasnejim cvetjem, jagode so zopet popolno zrele. In tako tudi v Oberhaidu nad Welsom cvete vse drevje.

Slovansko slovstvo.

* *Hrvatskoj il' Italiji?* Rieč istarskih Hrvata Talijanom i svim, na koje spada. Ponukom članka: „Istria e il nostro confine orientale. Paolo Fambri“, tiskana u „Nuova antologija di scienze, lettere e arte“ 1879. — Tako je ime knjigi, ki je nedavno na svetlo prišla v primorski tiskarni v Sušaku, katera nam je iz prijateljske roke iz Trsta došla. Jako važna je ta knjižica, katera temeljito pobija glasovito pisarjijo Paolo Fambri-a, ki se napenja dokazati, da je Istra zemlja talijanska. Pisatelj naš od stopinje do stopinje pretresa Fambrijevo „učenosť“, ki bi tudi v žrelo talijansko s Slovenci vred dala Hrvate. Ker stvar posrednje in neposrednje se tiče tudi Slovencev na Primorskem, želeli je, da interesantna knjiga doide v roke našim rodoljubom.

Naši dopisi.

Z Dunaja 17. okt. — Ne bodem Vam pisal o dandanašnji politični razburjenosti metropole avstrijske po „parteitagih“ na levo in desno, vsaj vem, da ste tega berila v tukajšnjih velikih in malih časnikih uže siti. Al nekaj družega moram poročati „Novicam“, kar je

velike pomembe v finančnem oziru in očitna zaupnica ministru Taaffe-u in pa finančnemu ministru dr. Dunajevskemu. In kaj neki je to, bodo naši čitatelji vprašali. Nič manj kot to, da je pariški veliki denarni zavod „Société de l' Union generale“ na Dunaji osnoval veliko banko pod naslovom: „kais. könig. priv. österreichische Länderbank (ces. kr. priv. avstrijska deželna banka)“. Ta banka ima velikansk delnišk kapital s 100 milijoni frankov v 200.000 akcijah po 500 frankov. Po takem pride na Dunaj 100 milijonov francoskega kapitala, to pa spričuje, da imajo francoski denarničarji zaupanje do sedanje Taaffeove vlade. Da pa je res tako, vidimo dokaz v tem, da so zadnje dni delnice francoske banke „Société de Union“ poskočile od 650 na 902. Najvažnejše pri tem je pa še to, da imenovani kapitali niso v rokah judovskih spekulantov, ampak so lastnina konservativnih francoskih mož, s tem pa se bode naša vlada lahko rešila Rothschildovih kleš, v katere je bila dozdej vkovana. Ker smemo upati, da bode s pomočjo te nove banke mogoče, judovskim dunajskim časnikom zamašiti usta, si lahko mislite, kakošni „o wajklici“ se čujejo zdaj v vredništvih tukajšnjih judovskih časnikov. — Naj „Novicam“ tudi poročam o častnem odlikovanju, ki je iz rok presvitlega cesarja došlo vrlemu narodnjaku, rodod Čehu, g. Fel. Blažičeku, fabrikantu denarnih skrinjic na Dunaji. Poklonil je namreč svetlemu cesarjeviču Rudolfu in njegovi svetli nevesti princesinji Štefaniji krasno izdelano, požara varno skrinjico za denar, in za to lično delo od Nj. veličanstva prejel veliko zlato medalijo. Skrinjica je bila razpostavljena v obrtnijski razstavi v praterji, kjer je pozornost vseh ljudi, ki so razstavo obiskovali, na se obračala zaradi mojsterskega dela, s katerim je lepa ideja izvršena. Zunaj na čelu je simbolično predstavljeno pomlajenje velike Avstrije in nova svetlost cesarske rodovine; podoba moška in ženska, ki predstavljata ljudstvo avstrijsko, stojita pred državnim orlom s cesarjevo krono, katerega varujeta na desni in levi strani dva oroslana; — znotraj na zadnji steni vrat se vidi podoba cesarjeviča in pa princesinje Štefanije, pod njima pa obris mesta Dunaja v svojem novem obrazu; — trezorna vrata kažejo 4 polja, na katerih se vidijo rojstni domi, zgoraj cesarjev in cesaričin, spodaj pa cesarjeviča in njegove prihodnje soproge; vse slike so damascirane in izvrstno izdelane. To vam je v vseh oddelkih prekrasno delo, katero sijajno kaže umotvor „slovanskega uma in dlana“ — delo gosp. Blažičeka.

Iz Trsta 18. okt. (O novi Kranjcem in Istrijanom jako važni železnici) je tukajšnje društvo „Progreso“ predsedstvu c. k. ministerstva na Dunaj poslalo pismo, v katerem zahteva, naj bi se podaljšala Rudolfova (koroško-gorenjska) železnica noter do Trsta in se dopolnila železnica istrijska. To pismo se opira na to, da z letošnjim letom h koncu gré predprava južne železnice na te železnice in je zato treba, da se Rudolfova železnica neodvisno od južne železnice potegne do Trsta. V tem pismu pa veli društvo „Progreso“ to-le:

1. Naj se črta Rudolfove železnice podaljša na državne stroške do Trsta tako, kakor se dela arlberška železnica, in to še o pravem času, da se more delo še letos zagotoviti. Vlada avstrijska naj podpira to in predlaga, da bi se brez odloga začela delati od južne železnice čisto neodvisna črta, bodisi od Loke preko Razdrtega do Trsta ali od Trbiža preko Predela, Gorice in Vallone ravno tako do Trsta; katera teh dveh črt naj bi se izbrala, to naj odloči državni zbor, pretresavši natančno in vestno izdelane načrte.